Orthoff.

Topographische schetsen
van Sumatra.

XXI :-
1179

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I
Tanggal : 2-8-2010
Nomor Induk : 12157 /PN-Museum Lo
BIB - ID :
ITEM - ID :
Asal : Museum Pusat

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

TOPOGRAPHISCHE SCHETSEN

VAN

SUMATRA,

DOOR

(wijlen) **H. L. OSTHOFF.**

Het gedeelte van *Sumatra*, gelegen tusschen den 1sten graad zuiderbreedte en den 2den graad noorderbreedte, vormt thans (1) de residentie *Westkust van Sumatra*, een naam, welke de uitgestrektheid van dat gewest slecht aanduidt. Neemt men de waterscheiding als grenslijn tusschen de oost- en westkust, zoo wordt de laatste zeer smal en neemt op sommige plaatsen een derde, op andere niet meer dan een achtste gedeelte van de geheele breedte van het eiland *Sumatra* in. Deze waterscheiding loopt op den afstand van 7 tot 8 Duitsche mijlen meer of min evenwijdig met de strekking der kust en beoosten *Padang* zeer digt langs dezelve. Eenige afwijkingen van deze hoofdrigting worden veroorzaakt door de vuurbergen, welke hier de grootste omwentelingen in den loop der wateren hebben voortgebragt. Door de vulkanen is ook de hoofdstrekking der bergketenen somtijds schijnbaar zoo verbroken, dat men alleen met de kaart in de hand in staat is om ze te volgen en dit is bijzonder het geval in de bovenlanden van *Padang*, waar de trachietformatie de heerschende en de rigting van het hoofdgebergte niet zeer dui-

(1) Dit stuk is in 1839 geschreven. De redaktie heeft het te danken aan de welwillendheid van het gouvernement, in welks archieven het zich bevindt.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI
PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

XXI 179

Art. 5. De afstand van de in art. 1 bedoelde gronden, geschiedt bij wijze van erfpacht of huur, doch voor geen langeren termijn dan veertig achtereenvolgende jaren.

Art. 6. Waar plaatselijke oorzaken de koncessionnarissen beletten, om op aannemelijke voorwaarden vrije werklieden voor hunne ondernemingen te bekomen, wordt, behoudens de noodige voorzorgen voor de openbare rust en veiligheid, aan hun vergund vrije werklieden van elders aantevoeren.

Art. 7. De onderneming, waartoe koncessie is verleend, moet binnen eenen te bepalen en in de akte van koncessie vast te stellen termijn, in volle werking zijn, bij gebreke waarvan de gemaakte overeenkomst wordt beschouwd als vernietigd, behoudens de aansprakelijkheid van den koncessionnaris voor de restitutie van alle gemaakte kosten, ook ter zake van het plaatselijk onderzoek van gouvernementswege, in art. 3 bedoeld.

Art. 8. Wanneer de koncessie wordt verleend aan eene vennootschap, moet derzelver bestuur bestaan uit *Nederlanders*, in *Nederland* of *Nederlandsch Indie* gevestigd, en in elk geval moet de koncessionnaris, hetzij vennootschap, hetzij bijzonder persoon, in *Nederlandsch Indie* behoorlijk zijn vertegenwoordigd.

Art. 9. Geene koncessie vermag geheel of gedeeltelijk aan anderen worden overgedaan, dan met toestemming van het *Indisch* bestuur. In geen geval vermag dezelve, hetzij bij versterf of anderzins, overgaan dan op *Nederlanders*.

Onze minister van kolonien is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den raad van state tot informatie.

(Was get.) WILLEM.

's Gravenhage, *den* 24sten *October* 1850.

De minister van kolonien,
(Was get.) Grs. F. Pahud.

En opdat niemand deswege onwetendheid voorwende, zal deze alom worden gepubliceerd en geaffigeerd, waar zulks te doen gebruikelijk is, en voorts worden geplaatst in de Javasche courant en in het staatsblad van *Nederlandsch Indie*.

Gelast en beveelt dat alle hooge en lage kollegien, ambtenaren, justicieren en officieren, ieder voor zoo veel hem aangaat, aan de stipte nakoming dezer de hand zullen houden, zonder eenige oogluiking of aanzien des persoons.

Gegeven te *Batavia*, den 10den Februarij 1851.

ROCHUSSEN.

Ter ordonnantie van den minister van staat,
gouverneur-generaal van *Nederlandsch-Indie*.
De algemeene sekretaris,
C. VISSCHER.

BAT.

delijk is. Het terrein heeft zich hier meer in ronde bekkens van verschillende grootte gevormd, terwijl noordelijker, in de *Battaklanden*, de oorspronkelijke formatie in langere valleijen meer te voorschijn komt.

In dit gedeelte van *Sumatra* zijn drie hoofd-bergketenen te onderscheiden. De eerste komt van de zuidoostkust, loopt digt beoosten *Padang* op korten afstand langs de kust en in eene noordwestelijke rigting voort tot aan het gebergte van den *Dano*, waar hij eene langwerpige kom vormt, welke door een meer bijna geheel gevuld wordt; deze kom is zonder twijfel een voormalige krater en het gebergte, hetwelk haar omgeeft, vormde vroeger eene massa.

Deze bergketen scheidt de XIII *Kotta's* en de bovenlanden van *Padang* (*Dari*) van de benedenlanden. De hoogste toppen zijn de *Ambatjang* 2975' (1), de thans onwerkzame vuurbergen *Tendike* 7000' en de *Singallang* 9030' boven de vlakte van de zee verheven, terwijl zelfs de lagere toppen niet veel minder dan 2500 voeten hoogte zullen hebben. Dit gebergte bestaat hoofdzakelijk uit graniet; overgangskalk bedekt de voeten van sommige lagere ruggen; noordelijk heeft trachiet de overhand; de *Singallang*, *Tendike* en *Dano* zijn thans onwerkzame vuurbergen, welke de kenteekenen van hunnen oorsprong te duidelijk bezitten, dan dat men ze zou kunnen miskennen.

In dezen keten is slechts één natuurlijke pas, welke de bovenlanden met de benedenlanden verbindt, de zoogenaamde *kloof*, gevormd door de rivier *Anee*, welke aan den westelijken voet van den *Merapi* ontspringt en door dezen geheel geïsoleerd opgerezen vuurberg gedwongen is door het gebergte te breken. De weg van *Padang* naar de bovenlanden loopt door deze kloof en rijst eerst langzaam tot *Kajoetannam* tot de hoogte van 393 voeten en van hieraf sneller, tot *Padang pandjang* (2366'), blijvende men altijd op den regteroever der *Anee*. Te *Padang pandjang* splitst zich de weg en loopt oostelijk dalende naar *Batipo* en *Tanah datar* (*Fort van der Capellen* 1292') en naar

(1) De hoogte-opgaven zijn allen in *Parijssche* voeten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

het meer van *Sinkara* (1046'): noordelijk echter, eerst rijzende tot de hoogte van 3450', bij *Goegoe sigandang*, vervolgens dalende naar *Agam* (*Fort de Kock* 2950'), *Bondjol* 620', *Rau* 918' en de *Lima poeloe* 1600'. — Deze weg, thans de hoofdweg voor het geheele land, is volgens de natuurlijke formatie van het terrein alleen geschikt voor de bovenlanden van *Padang*.

Behalve deze hoofdpas, bestaan er nog twee andere van minder belang. De eene, de *Lima badakh* genaamd, gaat over den rug heen, die het gebergte van den *Dano* met de vuurbergen *Singallang* en *Tendike* verbindt. De weg van *Priaman*, van *Kampong dalam* en *Malala* over deze hoogte is echter zeer moeijelijk en wordt bijkans niet meer gebruikt. De andere weg loopt van *Tiko* naar *Mengoppo* 475', *Loeboe basso* 475' en van hier langs den regteroever der *Antokkan* door de kloof, welke de doorbraak des *Dano* door het gebergte gevormd heeft, naar *Manindjoe* aan de oevers van het meer en 1450' voeten boven de zeevlakte gelegen. Bij *Manindjoe* moet men eene steile hoogte (den rand des kraters) tot 3529' beklimmen, waarna men weder tot 3232 voeten dalende, *Matoea* bereikt, op welke plaats de wegen noordelijk naar *Bondjol* en zuidelijk naar *Fort de Kock* uiteen loopen.

De tweede hoofd-bergketen gaat van den *Sago* in eene n. westelijke rigting voort, vormt bij *Kotta tenga* de waterscheiding tusschen de valleijen van *Bondjol* en *Rau* of de rivieren *Alahan pandjang* en *Soempoer*, sluit zich aan den *Ophir* en loopt van hier uit meer noordelijk tot aan den *Goenoeng Kalaboe*, en vervolgt zijne hoofdrigting, altijd evenwijdig met de kust tot dat één hoofdtak zich in het *Sidoadoa*-gebergte benoorden *Natal* en de andere, noordwestelijk voortgaande, zich aan den uitgebranden vulkaan *Loeboe radja* in *Ankola* aansluit.

De hoogste bergtoppen in deze keten zijn de *Sago*, ongeveer 5000', de *Ophir* 9000', de *Kalaboe* omtrent 7000' voeten boven de zeevlakte. Weinige toppen zullen beneden de 3000 tot 4000' hoog zijn.

Door den bijkans evenwijdigen loop van de eerste met de tweede keten, wordt een ander natuurlijk debouché voor de bo-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

venlanden gevormd, de vallei der rivier *Massang*, welke op het eerste gezigt groote voordeelen voor de gemeenschap met de binnenlanden schijnt aan te bieden, dewijl de *Massang* voor een groot gedeelte bevaarbaar is. De monding der rivier bij *Kattiagan* is echter ondiep en geene veilige ankerplaats in de nabijheid. — Men vaart de rivier omtrent 2 dagreizen opwaarts naar *Bindjai* (288'), van waar men eene hoogte van omtrent 2000' moet overklimmen om *Koempoelang* (625') en *Bondjol* (620') te bereiken. De oude versterking der *Padries* ligt 940' boven de vlakte der zee.

In dit tweede hoofdgebergte zijn nog drie passen, door welke de boven- met de benedenlanden vereenigd worden.

De weg van *Passaman* over *Paritbatoe* (179') en *Tjobadakh* (2076') langs den linkeroever der rivier *Loeboe poeding*. Van *Tjobadakh* gaat een pas door het gebergte naar *Tambangan* (700') in de vallei van *Rau* gelegen. Men moet hier echter ten minste eene hoogte van 4000 voeten overklimmen en door een zeer moeijelijk, bijna ontoegankelijk gebergte heen, zoodat van dezen pas nog weinig gebruik gemaakt is.

De weg van *Ajerbangis* naar *Kotta nopan* in *Mandaheling*. Ook deze weg is zeer moeijelijk en loopt over de kruin van het gebergte, waarvan de hoogte nog niet naauwkeurig bekend is.

De weg van *Natal* naar *Mandaheling*. — Men gaat van *Natal* langs den regteroever der rivier naar *Tapoes*, tot welke plaats de rivier ook bevaarbaar is, vervolgens over *Simpang*, *Djalatan* (84'), *Palemboengan* (424'), *Ajer nangali* (1163'), over den *Goenoeng Sitampat* (4915') naar *Tanah batoe* (1621') in de vallei der *Batang gadis* gelegen. — Ook deze pas is uiterst moeijelijk en wordt weinig gebruikt.

Een bewijs, hoe ontbeerlijk deze drie passen zelfs voor den inlander zijn, is, dat de handel in de noordelijke afdeeling bijna geheel verdwijnt, sedert door de overwinning van *Bondjol* de pas naar *Rau* open staat. De bewoners der noordelijke afdeeling volgen thans de rigting der rivieren en valleijen, en gaan in plaats van naar de kust, zuidelijk om hunne geringe behoeften te halen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De derde hoofdketen loopt langs den linkeroever der rivier *Sinamang* beoosten *Taloe*, *Boea* en *Alabang*, tusschen *Fort Veldman* en *Mahi* door, neemt hier den naam *Boekit gedang* aan en gaat in eene noordwestelijke rigting voort tot aan de rivier *Soempoer* bij *Rau*, welke dit gebergte bij *Ganting* doorbreekt, en vervolgt deze strekking tot den *Loeboe radja* in *Ankola*.—Dit is het centrale gebergte van *Sumatra* en geeft de ware politische scheiding tusschen de oost- en westkust aan, want alle de beoosten liggende gewesten zijn, niet alleen in physische betrekking in 't algemeen verschillende van de westelijke, maar ook politisch moeijelijk met ze te verbinden.

Alle de bewesten deze lijn liggende landen zijn als produktief te beschouwen. De oostelijke zijn alleen langs de rivieren bewoond, welke vroeger in grootere mate dan thans als debouchés voor de produkten der westelijke landen hebben gediend.

Dit gebergte eens als politische grenslijn aangenomen, biedt ook zeer gunstige punten tot verdediging aan, want het heeft voor de groote uitgestrektheid welke het inneemt, weinig passen en kan op de meeste plaatsen als ontoegankelijk beschouwd worden.

De hoofdverbindingen met de oostelijk gelegen landen zijn:

De vallei der rivier *Sinamang* of *Ombiling* bij *Tandjong Ampaloh* (584'); deze rivier neemt verder oostelijk den naam *Kwanten* en *Indragiri* aan en behoudt dien laatsten tot aan zee.

De weg van *Fort Veldman* (1618') over *Haraoe* (1681'), *Landei* (2590'), over den *Boekit Batoeng* (2852') heen naar *Kotta baroe*, een der hoofd-*pankalangs* of handelplaatsen aan den oever der rivier *Mahi* of *Kampar kanan* gelegen, langs welke rivier een der hoofd-handelsverbindingen met de oostkust bestaat. Deze pas is zeer moeijelijk.

De weg van *Poea datar* (2948') over *Soengei dodok* (2690') en *Kotta tenga* (1741') naar *Mahi* en van *Silikki* over *Kotta tenga* naar dezelfde plaats, welke aan den regteroever der rivier *Mahi* of *Kampar kanan* ligt.

De vallei van de *Soempoer* bij *Rau*, welke rivier in de na-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

bijheid van *Ganting* den *Boekit gedang* doorbreekt, en de weg over *Kotta radja rau* naar *Kotta radja mandong.*

De pas van *Pitjirkolling* (769') in *Ankola* over den *Boekit Simardana* (1601'), *Goenoeng Toea* (611') en over den *Boekit Sipalpal* (1557') naar *Sioenjang* (351') en *Pertibi* (219') aan de rivier *Panne.* Deze rivier en de rivier *Boeroemoen,* welke in den *Goenoeng Mallen,* ten zuidoosten van *Siaboe* ontspringt, vereenigen zich verder oostelijk, en vormen eene zeer aanmerkelijke bevaarbare rivier.

Het westelijke gedeelte van het land, altijd van de over de derde hoofdketen getrokken lijn uitgaande, heeft eene rijke afwisseling aan gebergte-vormen, graniet-, vlotgebergte, kalkformatie, trachiet en alluvialen grond. De valleijen en bekkens zijn allen bewoond en voor de kultuur geschikt; de temperatuur is er zeer gematigd, de grond grootendeels zeer vruchtbaar, vooral in de nabijheid der vuurbergen; het gebergte bevat de rijkste goud- en ijzermijnen. De rivieren hebben allen een sterk verval en zijn, met uitzondering van de *Batang gadis* en *Massang*, zelfs voor de kleinste praauwen onbevaarbaar.

Het oostelijke gedeelte bestaat grootendeels uit alluvialen grond, is met bosch en moeras bedekt en weinig vatbaar voor kultuur; de rivieren zijn meest allen diep genoeg voor groote vaartuigen en hebben weinig verval; hare oevers alleen zijn bewoond, en de meeste wegen loopen langs deze oevers, in de rigting van het oosten naar het westen. De temperatuur is alles behalve gematigd en de luchtgesteldheid zeer ongezond.

Na in algemeene trekken eene schets van het land te hebben gegeven, ga ik tot eene meer bijzondere beschrijving der terreinformatie over, daarmede den politischen toestand van het land in verband brengende.

A. DE DOOR MALEIJERS BEWOONDE LANDEN.

a. De Benedenlanden.

De eerste groote terreinafdeeling, welke op zich zelve een geheel vormt, is de landstreek, tusschen de kust van *Padang* tot *Natal* en het gebergte beoosten en benoorden ingesloten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Alle in deze afdeeling ontspringende wateren monden aan de westkust uit.

Van *Padang* tot een weinig benoorden *Priaman* is het land geheel vlak. Tusschen deze laatste plaats en *Tiko* strekt zich de helling van het *Dano-gebergte* tot aan het zeestrand uit en is door talrijke en diepe ravijnen, in de rigting van het oosten naar het westen, doorsneden, welke alle dwarswegen zeer moeijelijk maken, zoo dat men altijd de voorkeur heeft gegeven aan den weg langs het zeestrand, van *Priaman* over *Tiko* naar den *Dano*.

Dit gedeelte van het land is door *Maleijers* bewoond, die hunne religie en oude instellingen in oorspronkelijke zuiverheid hebben behouden. Weinig vreemdelingen zijn hier gevestigd als men de beide hoofdplaatsen *Padang* en *Priaman* uitzondert. De oorlog heeft minder direkten invloed gehad, en de bevolking is alleen door de aanhoudende transporten vermoeid. De rijst wordt meest in *sawahs* gebouwd en de Maleijers wonen in kampongs te zamen. Koffij-kultuur vindt men alleen aan het gebergte van den *Dano* en in de X *Kotta's* langs de oevers van het meer, dat echter bijna het geheele, door den ouden krater gevormde, bekken vult en weinig plaats voor de kultuur overlaat. De kust is zeer vischrijk, bijzonder aan kleinere soorten, welke in groote sleepnetten gevangen, gedroogd, en naar de bovenlanden gevoerd worden; een tak van nijverheid, welke aan velen eene rijke broodwinning verschaft.

Van *Tiko* tot *Natal* heeft het land een geheel ander aanzien. Tusschen *Tiko* en *Ajerbangis* is eene groote, moerassige vlakte, met ondoordringbaar bosch begroeid en alleen om den voet van den *Ophir* tamelijk sterk bevolkt. Tusschen *Ajerbangis* en het *Sidoadoa* gebergte benoorden *Natal* is het land hooger. De op het tweede hoofdgebergte ontspringende wateren loopen in valleijen, in de rigting van oost naar west, en lagere ruggen dalen van de grootere keten tot aan het zeestrand af. Bij *Ajerbangis* worden de primitieve gebergtesoorten gevonden.

Dit gedeelte der benedenlanden, van *Tiko* tot *Natal*, is

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

blootgesteld geweest aan herhaalde invallen der *Padries* en op sommige plaatsen hebben zij zich langer staande gehouden, zoodat wij daarvan eerst na de overwinning van *Bondjol* geheel meester geworden zijn. De invloed van het dweepzieke bestuur der *Padries* heeft zich hier merkbaar doen gevoelen.

De *Ophirlanden*, welke tot op den laatsten tijd aan *Bondjol* onderworpen waren, boden vele hulpmiddelen aan de *Padries*, want de rijstkultuur bloeide hier, en zout werd aan het zeestrand in groote hoeveelheid gemaakt en langs de *Massang* naar boven gebragt, zoodat wij eene der hoofdoorzaken van de hardnekkige tegenweer van *Bondjol* in de menigte van hulpmiddelen moeten zoeken, die hier gevonden worden. De *Ophirlanden* zijn dus door de *Padries* altijd verschoond geworden.

Verder noordelijk hebben zij bij herhaalde invallen alles verwoest, en het land gelijkt op eene wildernis. Van de kampongs bestaan meestal slechts de namen. De inboorlingen bebouwen geene *sawahs* en leven in enkele in het bosch verstrooide *ladangs;* de kleine kampongs dienen alleen tot verzamelingsplaatsen op zekeren tijd van het jaar. Vroeger bestond hier eene uitgebreide peperkultuur langs de kust. De kamferboom begint hier te groeijen maar levert nog geen aanmerkelijk produkt. De kust is niet vischrijk en alleen te *Natal* houdt de vischvangst een twintigtal kleine praauwen bezig.

De oorspronkelijke Maleische bevolking is met vreemdelingen vermengd, die zich echter zoodanig aan haar hebben aangesloten en alle hare gebruiken en zeden aangenomen, dat er geen verschil te bemerken is. De Maleische taal verandert een weinig, en heeft vele woorden uit het *Battaksch* en *Atjineesch* overgenomen, en de oude instellingen en *adats* der Maleijers uit de bovenlanden *(Dari)* zijn meer of min verloren gegaan. Aan den voet van het hoofdgebergte ten noordoosten van *Ajerbangis* is de overgang tot de Battaksche taal en gebruiken duidelijk; aan de kust vindt men reeds de afstammelingen van *Atjinezen,* die hier vroeger in groot getal gevestigd en vlijtige peperplanters waren. Deze menschen zijn voor de peperkultuur ingenomen, daarmede bekend, en

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zullen bij eenige aanmoediging en zekerheid haar zeker weder beginnen, want de daaruit voorspruitende voordeelen zijn nog in hun geheugen. Men vindt thans nog de sporen van grootere plantsoenen en zij hebben op sommige plaatsen de kultuur niet geheel verlaten. In de baai van *Ajerbangis* heb ik zelf eenigen dezer tuinen bezocht en, ofschoon ze klein en in bijna ontoegankelijk bosch besloten zijn, in eenen bloeijenden staat gevonden.

De benedenlanden van *Tiko* tot *Natal* zijn van de bovenlanden door het hooge en moeijelijk te beklimmen tweede hoofdgebergte gescheiden, en geen enkele natuurlijke pas wordt hier gevonden. Alle wateren ontspringen aan den westelijken voet van het hoofdgebergte. De thans bestaande wegen naar de bovenlanden kunnen nimmer van eenige beteekenis worden en zullen altijd moeijelijk te onderhouden zijn, wegens gebrek aan bevolking. De vroeger levendige handel met de binnenlanden heeft bijna geheel opgehouden en is in de kustplaatsen *Natal* en *Ajerbangis* verdwenen, sedert door de overwinning van *Bondjol* de verbinding met het zuiden geopend is. De bewoners der binnenlanden volgen thans meer de rigting der valleijen van de *Batang gadis* en *Soempoer* om hunne geringe behoeften te halen; slechts het zout koopen zij aan de kust.

b. De Bovenlanden van Padang (Dari).

Dit vruchtbare en rijke gewest, de hoofdzetel van het Maleische volk, behoort bijna geheel tot het watergebied van de *Kwanten* en *Indragiri*, en is in verschillende bekkens en valleijen verdeeld, welke door natuurlijke grenzen zeer duidelijk van elkander gescheiden zijn. Deze formatie van het terrein heeft eenen grooten invloed op de zamenleving en de kultuur uitgeoefend en zooals de bevriende Maleische stammen zich in de verschillende kommen tot kleine staten van meer of min aristokratischen regeringsvorm hebben vereenigd, zijn wij ook genoodzaakt geweest bij ons bestuur van dit volk, de terreinafdeelingen in het oog te houden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De kom van *Agam* is ten westen door het *Dano*-gebergte, den *Singallang* en *Tendike*, ten noordwesten, noorden en oosten door het *Agamsche* kalkgebergte, ten zuiden door den *Merapi* begrensd. De *Massang*, welke aan den voet van den *Merapi* ontspringt, doorsnijdt de kom in eene noordwestelijke rigting en ontlast hare wateren op de westkust, terwijl alle overige riviertjes zich met de *Batang Agam* vereenigen, welke bij *Padang pandjang* door het gebergte breekt, en oostelijk door het veel dieper liggende bekken der *Lima poeloe* af, en in de *Batang Sinamang* loopt. De door deze doorbraak gevormde kloof is tevens de hoofdkommunikatie-pas tusschen de beide kommen.

De *Lima poeloe* of L *Kotta's* zijn in een vruchtbaar en bevolkt bekken gelegen, hetwelk de oorsprong der *Batang Sinamang* bevat. De tweede en derde hoofdketen begrenzen deze afdeeling in het westen, noorden en oosten, en de *Sago* in het zuiden. Alle binnen deze grenzen ontspringende wateren neemt de *Batang Sinamang* op, die in eene zuidoostelijke rigting haren loop door de vruchtbare vallei vervolgt, welke door de evenwijdige strekking van de tweede en derde hoofdketen gevormd wordt, en de vruchtbare landschappen *Alabang*, *Boea*, *Taloe* en *Koemani* insluit.

De *Tanah datar* is almede eene kom, welke in het westen en noordwesten door den *Merapi* en *Sago*, in het oosten door het gebergte van *Batoe Sangkar*, hetwelk tot de tweede hoofdketen behoort, in het zuiden door den bergrug begrensd wordt, die het watergebied van de *Ombiling* van de rivier van *Tanah datar* afscheidt. Ook dit bekken ontlast al zijne wateren in zuidoostelijke rigting in de *Ombiling*.

Batipo, de *IV Kottas* en *Tambangan*, liggen zuidelijk van den *Merapi* in eene kom, welke hare wateren in het meer van *Sinkara* ontlast, hetwelk mede uit de XIII *Kottas* grooten toevloed krijgt. Dit groote binnenmeer, op de hoogte van 1046' boven de vlakte der zee gelegen, is aan alle kanten door hoog gebergte naauw ingesloten; slechts zuidwaarts is eene grootere vlakte. De eenige uitwatering is de *Ombiling*, die in

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

eene oostelijke rigting met aanmerkelijken val door het gebergte breekt, en bij *Tandjong Ampaloh* zich met de *Sinamang* vereenigt, na alle de uit de XX *Kotta's* ontspringende beekjes en de rivier van *Tanah datar* te hebben opgenomen.

De valleijen der rivieren *Massang* en *Alahan pandjang* behooren eigenlijk niet tot de bovenlanden van *Padang* of *Dari*. Alle daarin ontspringende wateren vereenigen zich in de *Massang*, welke zich een bed ter diepte van 400 tot 500 voeten gespoeld heeft en bij *Kattiagan* in zee valt.

Deze verschillende afdeelingen, door de natuur gevormd, zijn ook politische afdeelingen geworden, en zij onderscheiden zich aanmerkelijk naar hare bewoners en natuurlijke gesteldheid. In de meer vruchtbare gedeelten, de *Lima poeloe*, *Tanah datar* en *Batipo* gaat de neiging tot kultuur en vredelievendheid hand aan hand, terwijl in de minder door de natuur begunstigde streken *Agam*, XII *Kotta's*, *Toedjoe Loeroe*, *Alahan pandjang*, de minder aan weelde gewende Maleijer, traag en onafhankelijk van aard, ons bij elke gelegenheid tegenstand geboden en onlusten begonnen heeft.

Ofschoon alle de boven in 't kort geschetste terrein-afdeelingen door natuurlijke grenzen en somtijds hooge bergketenen gescheiden zijn, is de onderlinge kommunikatie toch niet moeijelijk, want de verbindingswegen, over de bergruggen heen, zijn niet veel boven het hoog land verheven en meestal zijn er kloven in het gebergte voorhanden. De verbinding van de bovenlanden *(Dari)* in 't algemeen met de benedenlanden en de kustplaatsen *Padang*, *Priaman* en *Tiko* door de groote kloof van de *Anee* is thans tamelijk gemakkelijk.

De bovenlanden worden door Maleijers bewoond, die dezelfde religie en min of meer dezelfde instellingen en gebruiken (adats) hebben; deze zijn alleen gewijzigd door den meerderen of minderen invloed, dien de religie er op uitgeoefend heeft. Door de overwinning van *Bondjol*, de zetel van een dweepziek volk, hetwelk met het zwaard in de vuist het grootste gedeelte van het land ten onder had gebragt en aan zijne gestrenge wetten onderworpen, is echter de invloed der gods-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

dienst op de verhouding der Inlanders tot ons aanmerkelijk verminderd, zoodat er thans weinig zwarigheden bestaan om de bovenlanden, de valleijen der *Massang* en *Alahan pandjang* daaronder begrepen, onder een bestuur te vereenigen en naar dezelfde grondslagen als de benedenlanden te regeren, als men slechts de door de natuur gevormde onderafdeelingen in het oog houdt.

Deze vruchtbare en voor alle soorten van kultuur geschikte landen hebben, zelfs gedurende den oorlog, eene menigte produkten aan den handel geleverd, en er bestaat geen twijfel of de opbrengst zal op eene hoogte gebragt kunnen worden die aan alle verwachtingen voldoet. De kultuur van koffij, kaneel, tabak, gambier en rijst zijn allezins voor uitbreiding vatbaar, en werden niet door den onafhankelijken aard der Inlanders zoo vele zwarigheden in den weg gelegd, dan zouden de resultaten al spoedig schadeloos stellen voor de groote opofferingen, welke wij hebben moeten doen. De invloed van den vrede en de meerdere beschaafdheid zal nogtans spoedig merkbaar worden. Thans reeds zijn de behoeften van den anders matigen Maleijer vermeerderd. Hij heeft den ploeg weder tegen het zwaard verwisseld; bij het gerust genot der vruchten van zijnen arbeid zal hij het zwaard tot sieraad zijner woning doen strekken, in plaats van het altijd bij zich te dragen. Vermeerderde weelde zal hem de waarde des vredes doen schatten, hem huisselijker maken en minder oorlogzuchtig.

Door de oprigting van handelsetablissementen in de binnenlanden is het zelfs voor den gemeenen man gemakkelijk geworden, zich kleinigheden uit de eerste hand naar zijnen smaak aan te schaffen. Door hun verschillende of zeldzame voorwerpen ten toon en verkrijgbaar te stellen, zullen hunne wenschen worden opgewekt en het natuurlijk gevolg daarvan is het verlangen naar de middelen om deze te bevredigen;—en zoodra hij begrijpt, dat alleen vlijt en nijverheid hem hiertoe kunnen behulpzaam zijn, is de weg tot meerdere beschaving en onderwerping gebaand.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De vallei der rivier *Soempoer* of de afdeeling *Rau* behoort zoowel met betrekking tot hare bewoners, als wegens de natuurlijke gesteldheid tot de onder de rubriek, „door Maleijers bewoonde landen," begrepen gewesten. Deze vallei is wel van de bovenlanden van *Padang* en van de vallei der *Massang* door een' bergrug afgesneden, en de pas over dezen, van *Bondjol* (689) naar *Kotta tenga* (1741') en *Loeboe Sikepping* (1418') is niet zeer gemakkelijk, maar de reeds vroeger aangehaalde wegen van *Ajerbangis*, *Natal* en *Passaman* zijn het nog minder.

De *Soempoer* ontspringt aan den oostelijken voet van den *Ophir*, doorstroomt in eene noordelijke rigting eene zeer vruchtbare en bevolkte vallei, het landschap *Rau*. Digt bij de hoofdplaats, neemt zij eenige van het westen en noorden komende riviertjes op, en breekt bij *Ganting* door het centrale gebergte van *Sumatra*, den *Boekit gedang*, de voortzetting van de derde hoofdketen. Deze rivier is van *Tambangan* tot *Rau* voor kleine praauwen bevaarbaar, wordt echter in de kloof weder naauwer, tot dat zij, het gebergte verlatende en de groote oostelijke vlakte bereikt hebbende, zelfs voor schepen bevaarbaar wordt.

De kultuur bepaalt zich in deze landstreek bijna tot den rijstbouw. De bevolking is uit Maleijers en Battaks zamengesteld; de eersten maken echter het grootste gedeelte uit.

B. DE DOOR BATTAKS BEWOONDE LANDEN.

Eene tweede groote terreinafdeeling van *Sumatra's Westkust* is de groote vallei, gevormd door de *Batang gadis* en de *Ankola*.

Na van *Rau* uitgaande bij *Piong hai* de waterscheiding overgeklommen te zijn, komt men aan den oorsprong der *Batang gadis*, welke door vele kleinere wateren, die van de zuidwaarts gelegen bergketen komen, zoo grooten toevloed krijgt, dat zij spoedig tot eene aanmerkelijke rivier aangroeit. Zij vervolgt haren loop naar het noordwesten door het zeer bevolkte en vruchtbare landschap *Mandaheling*, tot op omtrent 1° noorder breedte, waar zij de *Ankola* opneemt, welke aan den

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zuid-oostelijken voet van den *Loeboe radja* ontspringt. Deze beide rivieren vereenigen zich op eene hoogte van omtrent 500 voeten boven de zeevlakte, en monden onder den naam van *Batang gadis* bij *Sinkoeang* op de westkust uit, na in de benedenlanden eenige groote rivieren van het noorden, en eene van het zuiden te hebben opgenomen.

Dit watersijsteem is voor het land zeer belangrijk, dewijl niet alleen de hoofdrivier, de *Batang gadis*, maar ook alle anderen meer of min voor kleine praauwen bevaarbaar zijn, en een voortreffelijk middel van gemeenschap aanbieden.

Alle door deze verschillende rivieren gevormde valleijen worden door een' volkstam bewoond, die zich van den zuidelijker gevestigden zoo aanmerkelijk onderscheidt, dat een paar woorden daarover niet kwalijk geplaatst zullen zijn.

De Battaks, een der oorspronkelijke volkstammen van *Sumatra*, bewonen de binnenlanden van den 1sten graad noorderbreedte tot den vierden, en worden in vier hoofdstammen verdeeld, de *Battak Mandaheling*, *Ankola*, *Silindong* en *Toba* naar hunne woonplaatsen van het zuiden naar het noorden gerekend. Zij zijn kleiner en meer ineengedrongen dan de Maleijers, hunne gelaatstrekken niet zoo schoon, hun gezigt meer rond en uitgezet, en hun uiterlijk voorkomen geeft reeds eene mindere beschaving te kennen.

Ofschoon eenigen hunner gewoonten, vooral het eten van menschenvleesch, hetwelk in het door ons onderworpen gedeelte van het land niet meer of slechts zelden en in 't geheim voorkomt, wreedheid van karakter schijnt aan te duiden, zijn zij echter zacht van aard en gemakkelijk te leiden en Raffles zeide met regt, na over hun kannibalismus te hebben gesproken: „After all this can I say a great deal on the other side of the question, for the Battaks have many virtues."

In 't geheel is bij dit volk eene zonderlinge mengeling van de zeden en gewoonten van een geciviliseerd en van een ruw volk op te merken en zij hebben verschillende gebruiken, welke men bij alle volken vindt, die zich in den oorspronkelijken maat-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

schappelijken toestand bevinden, terwijl zij in andere opzigten zeer ontwikkeld zijn. Zoo vinden wij onder hunne kleedingstukken nog boombast op dezelfde wijze bewerkt als te *Tahiti*, naast hunne schoone en eigenaardige uit door hen zelven bereid garen gewevene stoffen; wij vinden hier kannibalismus gepaard met letterkunde, want bijna ieder kan lezen en schrijven. Het „artes emolliunt mores" schijnt hier alzoo niet van toepassing te zijn.

Van godsdienst hebben zij zeer verwarde begrippen. Zij vereeren meer dan één God en booze en goede geesten, zijn bijgeloovig en aan tooverformulieren enz. gehecht. De sporen van de Hindoesche godsdienst zijn onmiskenbaar en zelfs vele hunner woorden, vooral die, welke de tijdrekening betreffen, schijnen van Sanskritischen oorsprong te zijn.

Ik behoud mij voor om hierop terug te komen bij eene meer uitvoerige beschrijving van dit merkwaardige volk, waartoe ik de materialen heb verzameld.

Waar de Battakkers met de Maleijers in aanraking en nadere verbinding geweest zijn, hebben zij meer of minder het Mohammedanismus aangenomen, doch verbinden daarmede alle gebruiken van hunne eigene godsdienst.

Zij hebben eene oorspronkelijke taal waarin men echter ook eene menigte Javaansche of Polynesische woorden aantreft, alsmede een bijzonder schrift, waarvan de kennis onder hen zeer verbreid is. Desniettegenstaande hebben zij weinig overleveringen, en hunne manuskripten, op bamboe en boombast geschreven, bevatten meestal tooverformulieren en geneeskundige voorschriften.

Zij erkennen zoodanig de superioriteit hunner naburen, de Maleijers, wat beschaving en godsdienst aangaat, dat zij zich zeer onderdanig jegens hen betoonen, en hun meestal dienstbaar geweest zijn. De Maleijers koesteren daarentegen eene groote minachting jegens alles wat *Battak* heet en deze naam is zelfs een scheldwoord geworden.

Dit volk, nog op de laagste trappen der ontwikkeling staande, heeft bij alle fouten, welke uit dezen lagen maatschappelijken

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

toestand voortvloeijen, ook alle die goede eigenschappen, welke zoo dikwijls door meerdere beschaving verloren gaan.

De landschappen *Mandaheling* en *Ankola* zijn door de natuur tot een geheel gevormd, naar alle kanten afgesloten en hebben slechts één natuurlijk debouché naar de benedenlanden, de kloof van de *Batang gadis* bewesten *Siaboe*. Deze rivier heeft minder val dan eene der zuidelijker gelegene en moet naar het zeggen der Inlanders, 8 of 9 dagreizen van de monding opwaarts bevaarbaar zijn, hetwelk ook zeer waarschijnlijk is, want *Siaboe* ligt slechts 537 voeten boven de vlakte der zee. Ik zelf heb deze rivier 3 dagreizen van *Sinkoeang* opgevaren en de oevers sterk bebouwd en bewoond gevonden, en bij de bevolking een gastvrij onthaal, ofschoon ik de eerste Europeaan was, dien zij in hun midden zagen.

Bij deze gelegenheid moet ik bemerken dat onder eene *dagreis* der Inlanders, eene rivier opwaarts met praauwen, eene distantie van hoogstens 3 tot 4 uren wordt verstaan.

De rivier is, zoover ik haar ken, zelfs voor groote praauwen bevaarbaar, de monding echter zeer gevaarlijk, want op de voorliggende bank staat eene hooge branding, welke bij den sterken stroom, het binnenkomen zeer moeijelijk maakt.

Twee mijlen (Duitsche) benoorden de monding ligt een tamelijk groot, bergachtig eiland, *Poeloe Ilir*, achter hetwelk eene veilige ankerplaats is, en regt tegen over hetzelve de monding eener andere rivier *Batoe moendam* genaamd, voor welke weinig branding staat. Op dit eiland was in vroegeren tijd een Engelsch etablissement voor den peperhandel.

Ook eenige mijlen ten zuiden van *Sinkoeang*, bij *Poeloe Sikaladi* en *Taboejang*, op de Engelsche kaarten *P. Zelodij* genaamd, is eene veilige ankerplaats, en in de naastbijliggende monding der rivier van *Taboejang*, welke door eene klip boven water tegen de noordwestelijke deining beschermd wordt, kan men zelfs met groote kustvaartuigen en kruispraauwen zonder gevaar binnenkomen. De rivier van *Taboejang* is eene dagreis opwaarts bevaarbaar, waar men in eene vruchtbare en bevolkte landstreek komt.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De transporten van *Batoe moendam* en *Taboejang* naar *Sinkoeang*, langs een hard en droog strand, zouden gemakkelijk te bewerkstelligen zijn.

In *Mandaheling*, aan den oost- en noordkant van het tweede hoofdgebergte, tusschen den *Goenoeng Kalaboe* en *Sidoadoa* zijn vele en rijke goudmijnen, welke door wijlen Dr. Horner, op zijne reizen in dit gedeelte van *Sumatra* onderzocht zijn en waarvan zich menigvuldige en gedetailleerde aanteekeningen in zijne nagelatene journalen bevinden. Het goud werd vroeger in menigte gewasschen, een tak van nijverheid, welke thans grootendeels vervallen is, ofschoon het goud in den tijd van 20 jaren van *f* 45 tot *f* 68 de thail gerezen is. Het is een verschijnsel, hetwelk wij niet aan de mindere opbrengst der mijnen kunnen toeschrijven, maar alleen aan de omstandigheden, waardoor de gemeene *Battaks* in staat gesteld zijn op andere en gemakkelijke wijze hun onderhoud te winnen en zich aan den invloed der hoofden en eigenaren der groeven te onttrekken. Ook heeft de oorlog veel bijgedragen tot de nalatige bewerking der mijnen.

In de boven- en benedenlanden is eene aanmerkelijke rijstkultuur, welke zeer uitgebreid worden kan. De kamferboom groeit hier in menigte en *Sinkoeang* alleen levert 3 - 4 pikols kamfer, welke tot zeer hooge prijzen verkocht wordt, van *f* 30 tot *f* 60 naar de hoedanigheid. De inzameling van dit produkt, welke thans op eene voor den boom en het werkvolk nadeelige wijze plaats heeft, zou bij een geregeld opzigt welligt groote resultaten kunnen leveren.

Men vindt in de *Battaklanden* de schoonste houtsoorten, en de grond schijnt vruchtbaarder te zijn dan in de zuidelijker gelegen distrikten. Alle soorten van kultuur zou men hier kunnen invoeren en, wegens de zachtere inborst der inboorlingen, van geheel andere middelen gebruik kunnen maken, dan in de door Maleijers bewoonde landen. De kuststreken zijn bewezen zeer geschikt te zijn voor de aanplanting van peper, terwijl de binnenlanden welligt meer gelegenheid voor de koffijkultuur aanbieden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Noordelijk van het watergebied der *Batang gadis* ontspringt, op omtrent 2° noorderbreedte, de *Batang taro*, in het distrikt *Silindoeng*. Deze rivier loopt naar het zuiden tot aan den *Loeboe radja*, waar zij de rivier *Passang ikan* opneemt, die van den zuidelijken voet van denzelfden berg komt. Na de vereeniging vervolgen deze beide rivieren haren loop in eene westelijke rigting en vallen onder den naam van *Batang taro*, bezuiden *Oedjong Langkap* op omtrent 1° 20' noorder breedte in zee.

De vallei van de *Batang taro* heeft in 't algemeen dezelfde formatie als die van de *Batang gadis* en is door denzelfden volkstam, de *Battaks*, bewoond, welke hier echter van alle kommunikatie met vreemdelingen afgesneden, hunne oorspronkelijke zeden en gewoonten hebben bewaard. Het noordelijke gedeelte dezer vallei is door de Engelsche zendelingen Ward en Burton bezocht, die een verslag van hunne reis in de „Friend of India," 1835 N°. XII artikel III hebben doen drukken. Deze heeren hebben hier eene groote bevolking gevonden, en in 't algemeen komt hun rapport overeen met hetgeen ik van het Battakvolk gezegd heb.

Ook de *Batang taro* is hoogst waarschijnlijk hoog op bevaarbaar en de monding veilig, want dit gedeelte der kust wordt door *Oedjong Langkap* en *Poeloe Marsalla* tegen de felle noordwestenwinden beschermd.

De baai van *Tappanoli* is rondom door hoog gebergte ingesloten en er is weinig vlakke grond tusschen dit en het strand. Deze schoone baai, zeker eene der ruimste en veiligste havens van de wereld, ligt zoo geisoleerd en van de verbinding met de binnenlanden afgesneden, dat zij voor den handel nooit belangrijk zal worden. De bewoners der kust zijn Battaks, zooals die der binnenlanden, en brengen kamfer en benzoë aan de markt.

Van *Tappanoli* of *Pontjang* uit is in den laatsten tijd eene verbinding met de binnenlanden geopend. Men gaat van het kleine eiland *Pontjang*, waar het bestuur dezer afdeeling gevestigd is, naar de monding der rivier *Pinang Soreh*, in den zuidhoek der baai gelegen. Deze rivier volgt men eene goede

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

dagreis ver tot *Loemoet*, door zeer moerassigen grond, van waar men over *Tappolong* (312'), *Hoeraba*, *Sisoendoeng* (1477') naar *Pitjirkolling* in *Ankola* gaat. Deze weg is wel niet zeer moeijelijk, en de reis van *Pontjang ketjil* naar *Pitjirkolling* kan in 6 of 7 dagen gemaakt worden, maar de verbinding van het eiland met de kust blijft altijd ongemakkelijk. Het zou voor de kommunikatie met de binnenlanden van het hoogste belang zijn, de rivier *Batoe moendam* te doen onderzoeken, welke naar de mededeelingen van Dr. Horner aan mij gedaan, twee dagreizen opwaarts bevaarbaar zou zijn, tot aan een klein binnenmeer *Lawoet Soempoer* genaamd, van waar men in twee dagen *Sisoendoeng* kan bereiken. Het eiland *Ilir*, meer in de nabijheid der kust en der mondingen van de hoofdrivieren gelegen, zoude in alle opzigten de voorkeur boven *Pontjang* verdienen, als het centrum des bestuurs dezer afdeeling.

Benoorden *Tappanoli* strekt zich het gebergte uit tot digt aan de kust, verwijdert zich echter allengskens weder van dezelve, zoodat bij *Baros* eene nieuwe vlakte- en terrein- afdeeling begint, welke met de zuidelijker gelegene bijkans in geen verband staat.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA